

Tömegsport – élsport

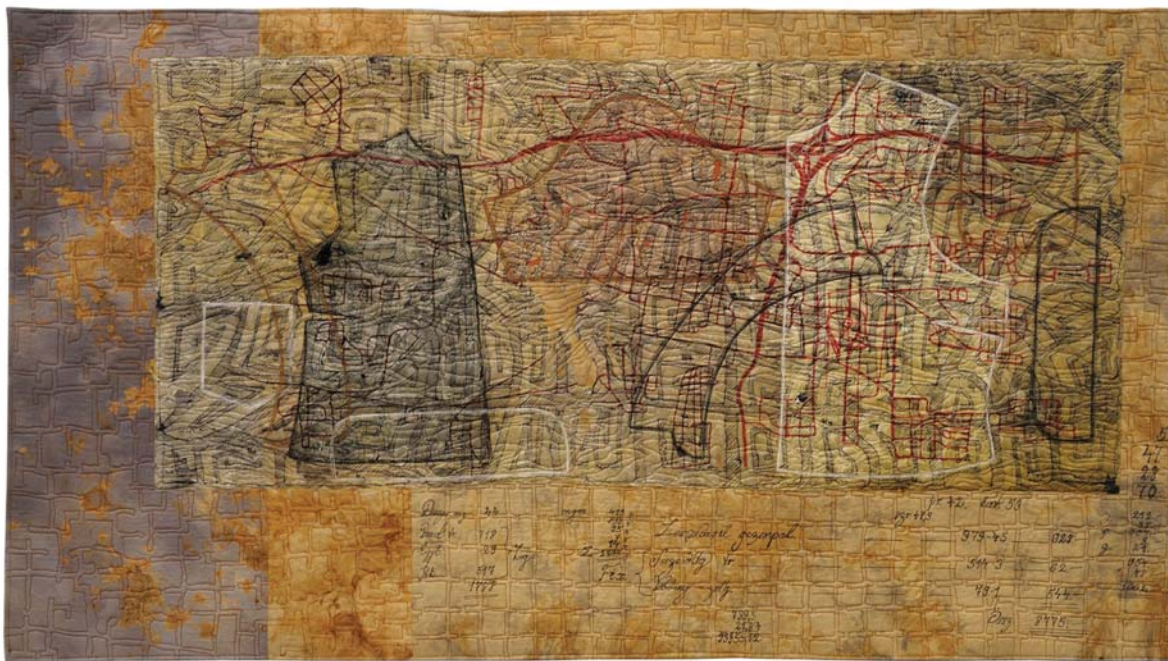
A Magyar Foltvarró Céh műhelymunkájáról

■ A használt, maradék textildarabokból összevarrt takarók, falvédók és egyéb használati tárgyak készítésére több mint kétszáz éve az Újvilág telepeseit vitte rá a szükség, s kialakult belőlük egy sajátos népművészet. Régebbi, sikerült darabjai ma már múzeumokban láthatók, mint például az úgynevezett barátság-quilttek, olyan takarók, amelyeknek egy-egy kockáját a menyasszony barátnői készítették, és összevarrva nászajándékkul adták át. Ugyancsak múzeumi darabok az 1840-es években fellendülő textilipar egyik fővárosában, Baltimore-ban – gyakran leszerelt vagy hősi halált halt katonák számára – készült emléktakarók, amelyeknek rátétes mintái hazafias motívumokból, stilizált virágokból, fegyverekből és a mindennapi élet tárgyaiból állnak.

A népművészetnek ezt az ágát ugyanúgy visszaszorította a 19. századi gyári tömegtermelés, mint Európában a hagyományos viseletet és a háziipar egyé-

termékeit, de ugyanúgy fel is éledt a 20. századra a hagyományörző kézművességben. Mára az egész világon elterjedt quilt vagy patchwork néven a kézimunkázó asszonyok körében, nálunk az 1980-as évektől jött divatba, és magyarul foltvarrásnak nevezik. 1996-ban jegyezték be hivatalos egyesületként a Magyar Foltvarró Céhet.

Akkortájt keresett meg a céh alapító elnöke, Dolányi Anna, és kért kiállítási lehetőséget az Iparművészeti Múzeumban. A textilművészek enyhe megbotránkozása ellenére végül is a kiállítás mellett döntöttem, amiben a múzeum kézművességet támogató hagyományain kívül az is motivált, hogy meg kell becsülni a mindennapi életben jelentkező alkotókedvet, a nem hivatásos kreativitást. Egyik legkiválóbb textilművésznők, Polgár Rózsa vállalta a válogató zsűri elnökségét és a – végül is igen sikeres és látogatott – kiállítás megnyitását.

Bornemisza Eszter:
Jólszabott város /
Eszter Bornemisza:
Taylored City
[2013] géz, nyomott
és festett vászon,
fotónyomat, tűzés,
varrás / gauze,
printed and dyed
linen, stitching,
sewing
[87x151 cm]

→
Rigler Marianna:
Átjáró /
Marianna Rigler:
Passage-way

[2013] *különböző kész anyagok, gépi és kézi varrás / miscellaneous ready fabrics, machine and hand sewing*
[99x88 cm]

A Magyar Foltvarró Céh mára az egész országra kiterjedő civil szervezetté vált, nyolc régióban nyolcvan – minimum hatfős – csoportja működik. A tagok felvételéhez a kérelem mellé egy 20x20 centiméteres saját munkát kell beadni, ezeket összevarrva készítik a csoport céhlevelét. A céh legfőbb döntéshozó szerve a közgyűlés, amely három évre választja az elnökséget, a titkárt, a különböző hatáskörű felelősöket és az ellenőrző bizottságot. Kéthavonta megjelenő színes magazinjukat, a *Hírfoltokat* a tagsági díj fejében mindenki megkapja, ebben az aktuális híreken kívül beszámolnak a kiállításokról és más rendezvényekről, elnyert díjakról, pályázati és tanulási lehetőségekről. Ezen kívül élénk internetes kapcsolatot tartanak fenn

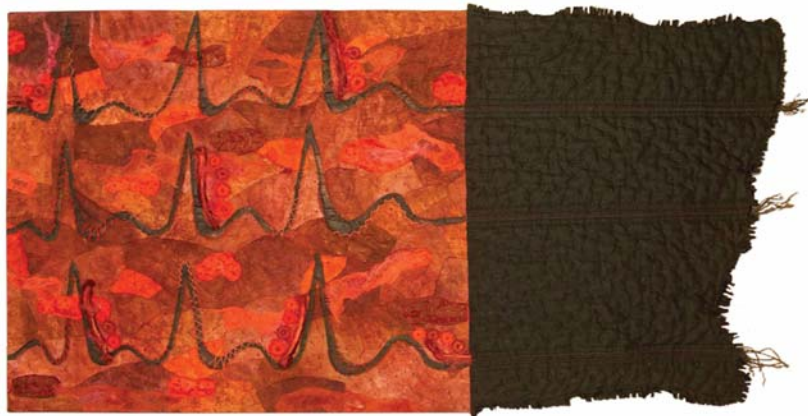
Hegyi Csilla:
Halmazállapotok /
Csilla Hegyi:
States of Matter
[2013] *vászon, selyem, festett, kézi tűzés és kézi varrás / linen, silk, dyed, hand stitching and hand*

a tagok a céh honlapján és a Facebookon keresztül. Évente rendeznek országos kiállítást felváltva vidéken, illetve Budapesten, az utóbbi *Határtalanul – Magyarok Foltvarró Fesztiválja* címmel a külföldön élők munkáit is bemutatja.

2004 óta tagja a céh az Európai Quilt Szövetségnek (European Quilt Association, EQA), ami rendkívül sokrétű nemzetközi kapcsolatokra ad lehetőséget. Meghívásokat kapnak nagy, nemzetközi kiállításokra és konferenciákra, különböző témákban kiírt pályázatokra, csoportos bemutatkozásokra. Jellemző a 2003-ban Pápán rendezett országos képfestő-kiállítás, amelyet a gödöllői követett, ahová harminc országból 53 alkotó küldte el képfestő anyagokból készült munkáját, s amelyet 2005-ben Franciaországban is bemutattak az Európai Patchwork Találkozón.

A Békásmegyeri Közösségi Házban működő szakönyvtár és a céh tulajdonában lévő különleges eszközöket minden tag használhatja. Tanfolyamokat a céh által meghívott kül- és belföldi mestereken kívül minden tag tarthat, ha az előzetesen bírálatra az elnökséghez benyújtott, saját munkáiról készült fényképek

lítják össze, a keretelést, a hátterek letűzését egyikük vállalja. Így a csoportokat a közös munka valódi közösséggé formálja.

A foltvarrott munkák jelentős része különböző, régóta kialakult típusok alapján készül. Ilyenek például a Baltimore (rátétes), a Kelta (ferde pántokból alakított végtelen motívumok), a Kunyhó (középső tűz-motívumból sugárzó színek), az Amish (egyszínű, gazdag tűzéssel díszített), az Ezer piramis (csupa háromszögből), a sokszínű Kaleidoszkóp és sok más típus, amelyeknek rendszerint kitalálójuk ad különböző fantázianeveket. A készítőik fantáziájától, alkotókedvétől függ, hogyan élnek a típusok adta lehetőségekkel, vagy formálják át azokat. Érdekes volt a Csokonai Művelődési Központban működő, Foltlelkek elnevezésű csoport tízéves jubileumi kiállításán látni egy sorozatot, amely egy ugyancsak ismert típus, a „Kilences blokk” alapján készült. Tizenketten varrták meg ugyanazt a falképet, amely három sorban elrendezett kilenc, különböző belső mintázatú négyzetből áll. A méretek és a blokkok mintája azonos, de a négyzetek elrendezése és a színek kiválasztása szabadon történt. Volt köztük valóban csupán folt hátán folt kép, voltak nagyon szépen megvarrt, korrekt munkák, de volt néhány olyan, ami a blokkok elrendezésének különleges dinamikája és a színek használata által valódi esztétikai élményt nyújtott. A szórakoztató, hasznos kézimunkából (a tömegsportból) ez már az egyéni teljesítmény lehetőségei felé mutat.

Ugyancsak az egyéni alkotókedvnek nyit utat a

Siposné Cseh Margit:
Egyenesen át /
Margit Sipos Cseh:
Flat Line

[2013] *festett anyagok, selyem, gépi tűzés és varrás, fonalrátét / dyed fabrics, silk, machine stitching and sewing, thread*

Polyák Ildikó:
Templom a templomban /
Ildikó Polyák:
Church in Church

[2013] *festett vászon, gépi varrás és tűzés, rátét / dyed linen, machine sewing, stitching, appliqué [164x94 cm]*

kel ellátott részletes tervben bizonyítja, hogy kellőképpen járatos a tanítandó technikában. A bírálóbizottság a céhmesterekből áll, akiket – egy-egy főt – évente választanak a régebbi mesterek, legalább öt elfogadott, illetve országos kiállításon első díjat nyert munkájuk alapján.

A céhhez tartozó, egy-egy vezetővel rendelkező csoportok tagjai rendszeresen összejönnek, megbeszélnek és bemutatják egymásnak készülő munkáikat és közösen is készítenek nagyobb méretű folt-képeket. Ezeket a blokkokat (azokat a legkisebb egységeket, amelyek egy-egy teljes motívumot tartalmaznak) a tagok külön-külön varrják és a közös terv szerint ál-

„modern quilt” világszerte jelentkező mozgalma. Polyák Ildikó, aki a céhben több modernquilt-tanfolyamot is tartott, összefoglalta a műfaj jellemzőit. Ezek az aszimmetrikus kompozíció, a hagyományos blokkok új struktúrája, az egyszerűség, sok negatív tér és egyszínű anyag, a sűrű gépi tűzés és a merész színek használata.

Az új lehetőségek iránt érdeklődők egy csoportja (köztük négy céhmester) 2006-ban részt vett Linda Colsh textilművész workshopján és – a foltvarrás hagyományaihoz híven – csoportot alakítottak Modern Műhely elnevezéssel. Egy-egy közös téma szerint átlag két évente állítanak össze kiállítási anyagokat, az idei, *Átváltozások* című tárlatot először Hollandiában, majd Budapesten egy látogatók számára is nyilvános irodahelyiségben mutatták be. Ezt és a *Rétegek* című 2011-es kiállításukat kis képes katalógus is megőröki.

A csoport meghatározó egyénisége Bornemisza Eszter, aki matematikusként kezdett textilképekkel foglalkozni, s 17 év alatt kül- és belföldön 22 egyéni és számos csoportkiállításon vett részt, nyert rangos díjakat, és tagja lett a nemzetközi Quilt Art csoportnak. Számos stílust és technikát kipróbált, az *Átváltozások* kiállításon bemutatott műve egy olyan sorozat része, amelyben a települési hálózatok egymásra rétegződött lenyomataival, írás- és képtöredékekkel a történelem és a civilizáció emlékeit, múltját jeleníti meg.

Polyák Ildikó munkája a córdobai Nagymecset és a benne felépített katedrális felejthetetlen térélményét adja vissza, a modern quilt általa megfogalmazott eszköztárával.

Erős hatású, az erőszak és a háború pusztításai ellen tiltakozó munkát állított ki Acélosné Solymár Magdolna, Siposné Cseh Margit pedig az élet és halál alapvető egységét, az átmenetet fogalmazza meg.

Pintér Zsuzsa a modern emberben tovább élő, titokzatos ősi hiedelmekre utal sámán ruhájával, amelyet nyakkendő, legtöbbször számunkra ugyancsak titokzatos nyomtatott áramkörökkel mintázott ingmell egészít ki.

Többen (Atkins Zsófia, Pásztor Piroska, Rigler Marianna, Székely Katalin) kötődnek a hagyományos technikákhoz, de a modern quilt szemléletének megfelelően használják azok elemeit. Szomor Ágnes ter-

mészeti képeket és úti emlékeket jelenít meg a varrott textil eszközeivel, Kosztelnik Edit, Horváth Anikó és Hegyi Csilla munkái pedig már-már festményszerűek. Bőven élnek a batikolás technikájával Csáki Gyöngyi és Váradi Gyöngyi, Kelemen Emma pedig a legkülönbözőbb anyagok (fém, papír, műanyag) felhasználásával kísérletezik. Érdekes, és a csoportmunka erejét tanúsítja Winter Rozál, aki a 2011-es kiállítás katalógusában még azt írta, hogy kizárólag színekkel dolgozik, a tű és cérna nem fér el a kezében. Idén pedig személyes indítatású, izgalmas felületű, tépett és égetett elemekből varrott és ragasztott falképeket mutatott be.

Ha a textilművészet hazai „élsportolói”, a hivatásos

Pintér Zsuzsa:
Modern sámán II. /
Zsuzsa Pintér:
Modern Shaman, II
[2013]

vászon, nyomott, gépi
és kézi varrás / linen,
printed, machine and
hand sewing
[142x85 cm]

művészek munkáit nézzük, náluk is egyre inkább a hagyományos anyagoktól és technikáktól való eltérést figyelhetjük meg. A régóta polgárjogot nyert papír mellett a szombathelyi textiltriennálék gyakori szereplői a fémek, fakérgék, tollak, bőrök és belek, filmszalagok és egyéb műanyagok, „talált tárgyak” felhasználásával készült munkák. Ahogy Udvary Ildikó írja a 2003-as szombathelyi katalógus előszavában, „az anyagok közötti hierarchia újra elvesztette jelentőségét”.

Ugyanez mondható el a készítési technikákról, a patchwork jellegzetes eszköztára jelenik meg Frey Judit, Boros Ilona, Born Eszter, Sziráki Katalin, Regős Anna, Leitner Barna és igen határozottan Széles Judit munkáin. Balázs Irén szalagokból fűzi össze kárpitjait – *Látogatók* (2000), *Hármas út* (2009) – ugyanazzal a technikával, amivel a foltvarró Rigler Marianna is dolgozik. Torma Anna a technikán kívül – *107 év* (2000) – valódi quiltet mutatott be a 2009. évi triennálén. *Univerzum* című alkotása a katalógus meghatározása szerint „*1. világháborús katonaruhákból a 30-as években Kanadában készült quilt, női selyeming kiegészítéssel, kézi varrással, hímzéssel, restaurálva Zsakó István rajzai felhasználásával*”.

**Szomor Ágnes:
Utazások I. /
Ágnes Szomor:
Journeys, I**

[2013] *vászon, festett, gépi varrás és tűzés, rátét / linen, dyed, machine sewing and stitching, appliqué*
[125x82 cm]

Bornemisza Eszter, a magyar foltvarrók céhmestere 2000 óta mindegyik szombathelyi seregszemlén részt vesz, a 3. Textilművészeti Triennálén (2009) *Kényes egyensúly* című munkájával zászló-kategóriában elnyerte az Oktatási és Kulturális Minisztérium nagydíját.

A címben használt hasonlatot folytatva azt gondolom, mindegy, hogy a bajnokok exkluzív sportiskolában vagy a tömegsportban sajátítják el tudásukat, a lényeg a tehetség, a gyakorlás és az alkotókészség kibontakozása. S természetesen fontos, hogy a művész célja ne csupán dekoratív felületek létrehozása legyen, hanem személyes mondanivalóját közölje a világról, amelyben él és dolgozik.

LOVAG ZSUZSA
régész, művészettörténész

A fotókat a Magyar Foltvarró Céh bocsátotta rendelkezésünkre.

←
**Acélosné Solymár
Magdolna: „Anyák,
sírjatok hangosabban!”
/ Magdolna Acélos
Solymár: ‘Mothers,
cry louder!’**

[2013] *selyem, vászon fotónyomat, papír, tölténybüvel, varrás, applikáció / silk, linen, photo print, paper, cartridge case, sewing, appliqué*
[142x112 cm]